

บทความวิจัย

พฤติกรรมในอิสลาม

ซุลฟา ลาเตะ* และแวยูโซะ ลีเคะ**

* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

** ผศ.ดร.อาจารย์สาขาวิชาอิสลามศึกษา คณะอิสลามศึกษาและนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมในอิสลาม เป็นบทความวิจัยเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากอัลกุรอานอัลหะดีษ และหนังสืออ้างอิงที่เกี่ยวข้องและนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Contentanalysis) จากการวิเคราะห์พบว่า ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับพฤติกรรมหลายด้าน เช่น ด้านความหลากหลายของสรรพสิ่งที่พระเจ้าเป็นผู้สร้างเป้าหมายการสร้างมนุษย์ การเรียกร้องของอัลกุรอาน การเป็นเราะซูลของท่านนบีมุฮัมมัดนิติบัญญัติในอิสลามหลักคำสอนในอิสลาม และมุมมองของอิสลามต่อชนต่างศาสนิกความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่างมีข้อดีที่ไม่อาจปฏิเสธได้ เมื่อผสมผสานกันจะเกิดวัฒนธรรมใหม่ที่ทรงคุณค่า และกลายเป็นอัตลักษณ์ของสังคมหนึ่งๆ ที่เข้มแข็งยิ่ง สังคมของท่านนบีมุฮัมมัดถือเป็นตัวอย่างของสังคมพฤติกรรมที่ชัดเจน และท่านเป็นผู้นำที่ดีแก่มุสลิมและผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม

คำสำคัญ: พฤติกรรม, อิสลาม

RESEARCH

Multiculturalism in Islam

Zulfa Lateh Weayosof Sidae ***

**PhD student, Islamic Studies Program, Faculty of Islamic Studies and Law, Fatoni University*

*** Asst. Prof. Dr., Lecturer, Department of Islamic Studies, Faculty of Islamic Studies and Law, Fatoni University*

Abstract

The article aims to present the knowledge of multiculturalism in Islam. This documentary research collects the information from the Quran, Hadith and related books. The data then was analyzed through the content analysis method. The finding revealed that Islam places the great emphasis on multiculturalism in various aspects such as the diversity of God's creatures, the goals of human creation, the calls of al Quran, being the messenger of the Prophet Muhammad, legislation in Islam, teachings of Islam, and the views of Islam towards people of the other religions. Cultural diversities have their undeniable advantages. When they are combined, a new and valuable culture is formed, and it then becomes an identity of the strong society. The Prophet Muhammad's society is explicitly the example of the multicultural society. He is a good leader for Muslims and non-Muslims as well.

Key words: Multiculturalism, Islam

บทนำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของคำว่า “พหุ” หมายถึง มาก ส่วนคำว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะ ศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งคำว่า “วัฒนา” หมายถึง ความเจริญ ความงอกงาม (พจนานุกรม, 2539: 757) วัฒนธรรมเป็นเรื่องของวิถีชีวิตมนุษย์ที่เจริญงอกงามในแต่ละสังคม ที่มีการปฏิบัติ ประยุกต์ ปรับเปลี่ยน สืบทอดกันมา ดังนั้น พหุวัฒนธรรมจึงหมายถึง ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างในวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ศาสนา ชาติพันธุ์ ภาษาการสื่อสาร สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

พหุวัฒนธรรมเป็นความหลากหลายของกลุ่มคนที่มีความแตกต่างในสังคมหนึ่งๆ ถือเป็นคุณลักษณะของสังคมที่เรียกว่า (Multicultural Society) เป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมหลากหลายไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนา ความเชื่อ การแต่งกาย ภาษา ความเป็นอยู่

ปัจจุบันมีการศึกษาวิเคราะห์สังคมพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education) เป็นการศึกษาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้ได้องค์ความรู้หรือแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข บนพื้นฐานการยอมรับสิทธิเสรีภาพพบปะพบกันและหน้าที่ของแต่ละคนในสังคมที่เท่าเทียมกันปราศจากความอคติกันและกัน

พหุวัฒนธรรมจึงมีความสอดคล้องกับศาสนาอิสลามในการยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพราะเป็นสิ่งที่พระองค์ทรงสร้างสรรค์โดยมีวัตถุประสงค์หรือเหตุผลใดก็ตามที่มีอาจล่วงรู้ได้แต่อย่างไรก็ตาม พระองค์ทรงประทานอัลกุรอานที่เป็นบทบัญญัติและแนวทางในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ดังนั้นคำสอนอิสลามจึงมีจุดมุ่งหมาย สร้างความสันติภาพในสังคม เพื่อให้แต่ละสังคมสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

เพราะคำว่า “อิสลาม” โดยรากศัพท์ภาษาอาหรับมาจากคำว่า “อัส-ละมะ” (اسلم) หมายถึง จ्ञำนนอบน้อมการยอมมอบชีวิตของตน เป็นการยอมจำนนต่ออำนาจของพระเจ้าซึ่งเป็นผู้สร้างและกำหนดทุกสิ่งในจักรวาล นอกจากนี้ อิสลามมีรากศัพท์มาจากคำว่า “อัส-สลัม” อันหมายถึง “สันติภาพ” หรือ สันติภาพ ความมีสันติในสังคม ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่า “มุสลิม” หมายถึง ผู้ยอมจำนนต่อพระเจ้าและยอมรับอิสลามโดยสันติ เขาจะต้องปฏิบัติตนในวิถีชีวิตอย่างสันติ แนวทางของอิสลามจะเต็มไปด้วยความสันติ ทั้งในมิติชื่อและสัญลักษณ์ มิติหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติทางศาสนบัญญัติ มิติความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ แม้แต่ชนต่าง ศาสนิก เพราะอิสลามมี “อัลกุรอาน” ที่เป็นธรรมนูญอันเป็นแหล่งบังเกิดของสันติภาพ ดังนั้นอิสลามจึงได้ชื่อว่า “อิสลามเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ” (อิสมาอีล ลูตฟี จะปะกียา, 2554: 19-24)

ดังนั้น มุสลิมจึงต้องเคารพ ให้เกียรติ ในคุณค่าของชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะต้องรู้จักและยอมรับกับความหลากหลายของสรรพสิ่ง เพราะสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนแล้วเป็นสิ่งสร้างสรรค์จากพระเจ้า จึงมุสลิมไม่อาจรังเกียจหรือเกลียดชังผู้อื่นที่มีความเชื่อนับถือศาสนาหรือวัฒนธรรมอื่นๆที่แตกต่างจากตนได้

ด้วยเหตุนี้ จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจในการศึกษาในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อวิเคราะห์มิติต่างๆของความเป็นพหุวัฒนธรรมอิสลามต่อสังคมพหุ

วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาเอกสารเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการรวบรวมข้อมูลจากเนื้อหาที่ปรากฏในอัลกุรอาน หนังสืออธิบายอัลกุรอาน หนังสืออัลหะดีษโดยใช้กระบวนการแยกแยะสัดส่วนข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ แล้วเลือกประเด็นที่เกี่ยวข้องมากที่สุดมาสร้างประโยคตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้

ผลการศึกษา

ศาสนาอิสลามถือเป็นศาสนาที่ให้ความสำคัญกับความเป็นพหุวัฒนธรรมหรือความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้วยการกล่าวถึงและการให้ความยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในประเด็นต่างๆของศาสนาอิสลาม ดังนี้

(1) ความหลากหลายของสรรพสิ่งที่พระเจ้าเป็นผู้สร้าง

อิสลามมีความเชื่อว่า อัลลอฮ์ ﷻ คือผู้ทรงเป็นพระผู้เป็นเจ้า ผู้ทรงอำนาจ ผู้ทรงปรีชาญาณ ผู้ทรงเป็นพระเจ้าแห่งสากลโลก พระองค์ทรงเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งที่ทั้งหลายที่มีความหลากหลายบนผืนแผ่นดินแห่งนี้ ดังอัลกุรอานได้กล่าวว่า

﴿ اَللّٰهُ الَّذِى جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً
وَصَوَّرَكُمُ فَاَحْسَنَ صُوْرَكُمْ وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ
رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعٰلَمِيْنَ ۝۱۶ ﴾

ความว่า “อัลลอฮ์คือผู้ทรงทำให้แผ่นดินนี้เป็นที่พำนักแก่พวกเจ้า และ
ชั้นฟ้าเป็นเพดานมั่นคง และทรงทำให้พวกเจ้าเป็นรูปร่าง และทรงทำให้

รูปร่างของพวกเจ้าสวยงาม และทรงประทานปัจจัยยังชีพจากสิ่งที่ดี ๆ แก่พวกเจ้า นั่นคืออัลลอฮ์ พระเจ้าของพวกเจ้า ดังนั้นอัลลอฮ์พระเจ้าแห่งสากลโลกทรงจำเริญยี้” (สุเราะฮ์ฮอฟิร, 40: 64)

ดังนั้นมุสลิมจึงมีความเชื่อและยอมรับว่าอัลลอฮ์ทรงเป็นผู้สร้างชั้นฟ้า แผ่นดิน สรรพสิ่งทั้งหลายที่อยู่ในแผ่นดิน ผู้คน ความสวยงามของผู้คน ปัจจัยยังชีพของผู้คนรวมถึงวิถีชีวิตขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมที่หลากหลายของผู้คนที่เกิดขึ้นบนผืนแผ่นดิน ความหลากหลายที่พบเห็นเหล่านี้ล้วนเป็นการกำหนดของพระองค์ที่ได้กำหนดไว้และถือเป็นหลักความเชื่อสำคัญที่จะทำให้มุสลิมมีจิตใจที่สงบด้วยความศรัทธาในพระองค์และยอมรับการกำหนดของพระองค์ที่เกิดขึ้น

(2) เป้าหมายการสร้างมนุษย์

อัลลอฮ์ ทรงเป็นผู้สร้างมนุษย์ให้มีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งๆที่พระองค์ทรงสามารถสร้างมนุษย์ให้เหมือนกันทุกคน แต่พระองค์ทรงกลับทำให้มนุษย์มีความแตกต่างหลากหลาย คัมภีร์อัลกุรอานในหลายๆโองการได้ชี้ชวนให้มนุษย์ตระหนักถึงความแตกต่างหลากหลายไว้ว่าดังอัลกุรอานได้กล่าวว่า

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ

لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقْوَاهُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾

ความว่า “โอ้มนุษย์ชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชาย และเพศหญิง และเราได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่า และตระกูลเพื่อจะได้รู้จักกัน แท้จริงผู้ที่มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้า ณ ที่อัลลอฮ์นั้น คือผู้ที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงรอบรู้ อย่างละเอียดถี่ถ้วน (สุเราะฮ์อัลหุญรอต, 49: 13)

การทำความรู้จักกันระหว่างมนุษย์ ไม่ว่าจะแตกต่างทางชาติพันธุ์ สัญชาติ สีผิว และภาษา มีนัยยะที่ลึกกว่าเพียงแค่การรู้จักชื่อเพียงผิวเผิน แต่เป็นการทำความรู้จักที่จะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนคุณประโยชน์ที่ดีงามเพื่อให้เกิดความช่วยเหลือเกื้อกูลแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ และนำมาซึ่งความสันติแห่งการอยู่ร่วมกัน (อิสมาอีล ลุตฟี จะปะกียา, 2554: 5)

(3) การเรียกร้องของอัลกุรอาน

อัลกุรอานเป็นธรรมนูญหรือคัมภีร์แห่งอิสลาม มุสลิมทุกคนจะต้องศึกษาและศรัทธาในอัลกุรอาน จากการศึกษาอัลกุรอานพบว่า คำสอนในอัลกุรอานไม่ได้มุ่งเป้าเฉพาะผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้นและยัง

ครอบคลุมผู้คนทั้งมวลที่อยู่บนผืนแผ่นดิน รวมถึงบรรดาญินทั้งหลาย ที่มีความหลากหลายด้านความเชื่อ วัฒนธรรม ขนบประเพณี คำสอนในอัลกุรอานจึงมีความสอดคล้องกับความเป็นพหุวัฒนธรรมนอกจากนี้

สำนวนอัลกุรอานที่ได้เรียกรวมมีความหลากหลายเช่นกัน เช่น ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ “โอ้มนุษยชาติทั้งหลาย” ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ “โอ้บรรดาผู้ปฏิเสธทั้งหลาย” ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ “โอ้บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย” ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ﴾ “โอ้นบี” ﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ﴾ “โอ้มนุษย์เอ๋ย” ﴿يَا أَيُّهَا الْمَرْءُ الْكَافِرُ﴾ “โอ้พวกคัมภีร์ทั้งหลาย” เป็นต้น ดังนั้นความเป็นพหุวัฒนธรรมจึงได้อยู่ในสำนวน ความหมายและวัตถุประสงค์ของอัลกุรอานอันเป็นคัมภีร์ของอิสลาม

(4) การเป็นเราะซูล (ผู้ถูกส่ง) ของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงส่งท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เพื่อเป็นแบบอย่างในการอยู่ร่วมกัน สร้างความสันติสุข ความเจริญรุ่งเรือง และความรุ่งโรจน์ในชีวิตบนโลกนี้และในวันอาคีเราะฮ์ โดยใช้นโยบายสังคมแห่งความเมตตาธรรม (อิสมาอีล ลูตฟี จะปะกียา, 2561: 46) ดังอัลกุรอานได้กล่าวว่า

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ (17)

ความว่า “และเราได้ส่งเจ้ามาเพื่ออื่นใดนอกจากเพื่อเป็น
ความเมตตาแก่ประชาชาติทั้งหลาย” (สุเราะฮ์อัลอัมปียาฮ์
,21: 107)

นบีมุฮัมมัด ﷺ จึงเป็นผู้ที่แผ่เมตตาแก่ประชาชาติ ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด หรือมีวัฒนธรรม ใดๆก็ตาม ท่านได้เป็นตัวอย่างแก่ประชาชาติ ท่านถูกส่งพร้อมกับแนวทางและศาสนาแห่งสังคม ท่านเป็นผู้แจ้งข่าวดี และข่าวร้าย เรียกร้องสู่แนวทางอันเที่ยงตรง (Abdul-aziz bin Muhammad, 1412H. : 92) อับบาซได้กล่าวว่า สำหรับผู้ศรัทธาพระองค์ทรงทำให้ปฏิบัติในสิ่งที่จะนำไปสู่สวนสวรรค์ ส่วนผู้ปฏิเสธ อัลลอฮ์ ﷻ ทรงผ่อนปรนจากการถูกลงโทษเช่นประชาชาติก่อนๆ (At-tabari, 2000: 18/552)

ดังนั้นนบีมุฮัมมัด ﷺ จึงได้เป็นตัวอย่างแก่ผู้คนที่อยู่บนโลกใบนี้ การปฏิบัติตนของท่านล้วนเป็นแบบอย่างแก่คนทุกกลุ่มชนไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนาหรือวัฒนธรรมใดก็ตาม แม้ท่านได้เสียชีวิตแล้ว แต่คำสอนหรือแบบฉบับของท่านยังถูกกล่าวถึงและเป็นที่อ้างอิงของชนรุ่นหลังจนถึงวาระสุดท้ายของโลก

(5) นิติบัญญัติในอิสลาม

มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันโดยกำเนิดที่ถูกกำหนดโดยบทบัญญัติของนิติบัญญัติอิสลามหรือ ชะรีอะฮ์ โดยศาสนาอิสลามมีหลักเจตนารมณ์ที่คุ้มครองมนุษย์ถึง 5 ประการ ได้แก่ (1) คุ้มครองชีวิต (2) คุ้มครองทรัพย์สิน (3) คุ้มครองสติปัญญา (4) คุ้มครองเชื้อสาย และ (5) คุ้มครองศาสนา (At-tunisi, 2004: 2/127) ซึ่งทุกบทบัญญัติอิสลามจะมีการคุ้มครองในห้าเจตนารมณ์ข้างต้น ทั้งเพื่อเป็นการรักษาสีบทที่มนุษย์ทุกคนพึงได้รับ และด้วยเจตนารมณ์ทั้งห้า ทำให้มนุษย์สามารถแสดงตัวตนและดำรงอยู่ท่ามกลางความเป็นพหุวัฒนธรรมอย่างสงบสุขและปลอดภัย

ความเห็นต่างหรือแตกต่างในอิสลามเป็นสิ่งที่ถูกยอมรับ ซึ่งในสมัยท่านนบี ﷺ บรรดาเศาะหาบะฮ์มีความคิดเห็นที่ต่างกัน และไม่ได้สร้างความแตกแยกหรือความเคียดแค้นเกลียดชังระหว่างกัน รายงานจาก अबดุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า ครั้งหนึ่งท่านนบี ﷺ ได้กล่าวแก่เศาะหาบะฮ์ว่า

((لَا يُصَلِّيَنَّ أَحَدٌ مِنْكُمُ الْعَصْرَ إِلَّا فِي بَنِي قُرَيْظَةَ))

ความว่า “อย่าได้มีคนเดียวในหมู่ท่านละหมาดอัศร นอกจากที่บิณญุร็อยเซาะฮ์เท่านั้น” (มุสลิม, อัศเศาะฮียะฮ์, เลขที่ 69 (1770))

เศาะหาบะฮ์จึงออกเดินทางจากมะดีนะฮ์ไปยังบิณญุร็อยเซาะฮ์ ระหว่างทางเมื่อได้เวลาละหมาดอัศร ระหว่างพวกเขามีความเห็นที่แตกต่างกัน โดยฝ่ายหนึ่งกล่าวว่า เราจะไม่ละหมาดนอกจากที่บิณญุร็อยเซาะฮ์ แม้ว่าวันนี้จะลับขอบฟ้าแล้วก็ตาม เพราะท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า “อย่าได้มีคนเดียวในหมู่ท่านละหมาดอัศร นอกจากที่บิณญุร็อยเซาะฮ์เท่านั้น” ซึ่งพวกเขาย่อมต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตาม ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าท่านนบี ﷺ ต้องการกระตุ้นให้รีบเร่งเดินทางอย่างไม่ชักช้า แต่เมื่อถึงเวลาละหมาดก็ต้องละหมาดในเวลาเมื่อท่านนบี ﷺ ทราบท่านมิได้ตำหนิหรือดูว่ากล่าวฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เพียงเพราะความเข้าใจที่แตกต่างกันต่อตัวบทหะดีษของท่านเราะสูล ﷺ ดังนั้นอิสลามยอมรับในความแตกต่างที่ไม่แตกแยก และพึงรักษาไว้ซึ่งความเป็นประชาชาติเดียวกันอยู่เสมอ

เพื่อแก้ปัญหาความเห็นต่างที่ไม่แตกแยก อิสลามอนุญาตให้มีการ“อิจญ์ติฮาด”¹ เพราะทุกคนสามารถเห็นต่างและต่างยึดถือในทัศนะต่างๆบนพื้นฐานของตัวบทหลักฐานในมุมมองที่แตกต่างกัน อัลลอฮ์ทรงกล่าวไว้ว่า

﴿ شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ
وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا
فِيهِ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا نَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ
يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ ﴾ (١٣)

ความว่า “พระองค์ได้ทรงกำหนดศาสนาแก่พวกเจ้าเช่นเดียวกับที่พระองค์ได้ทรงบัญชาแก่โนหะ และที่เราได้วะฮีย์แก่เจ้าก็เช่นเดียวกับที่เราได้บัญชาแก่อิบรอฮีม มูซา และอีซา ว่าพวกเจ้าจงดำรงศาสนาไว้ให้มั่นคง และอย่าแตกแยกกันในเรื่องศาสนา แต่เป็นเรื่องใหญ่แก่พวกตั้งภาคีที่เจ้าเรียกร้องเชิญชวนพวกเขาไปสู่ศาสนานั้น อัลลอฮ์ทรงเลือกสำหรับพระองค์ผู้ที่พระองค์ทรงประสงค์ และทรงชี้แนะทางสู่พระองค์แก่ผู้ที่ผินหน้าสู่พระองค์”(สุเราะฮ์ฮุซรอ, 42: 13)

นอกจากนี้ หากเราพิจารณาถึงคำสอนในอิสลามนั้นมีความแตกต่างที่หลากหลายมากในหมู่นักวิชาการมุสลิมที่มีการตีความในคำสอนที่แตกต่างกัน ทั้งในเรื่องของการอธิบายอัลกุรอาน การนำเสนอหะดีษ และหลักกฎหมายอิสลามที่มีความเปลี่ยนแปลงตามบริบทของแวดล้อม สังคม วัฒนธรรมและสำนักคิด ซึ่งการตีความเหล่านี้ไม่ได้นำมาซึ่งความแตกแยกหรือถูกต้องที่สุดแต่ประการใด ความแตกต่างทั้งหมดนั้นมีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเพื่อเข้าถึงจุดประสงค์ของคำสอนอย่างแท้จริง

(6) หลักคำสอนในอิสลาม

อิสลามได้ให้คุณค่าแก่ชีวิตมนุษย์โดยมองว่า ชีวิตมนุษย์นั้นยิ่งใหญ่และศักดิ์สิทธิ์ ไม่สามารถเหยียดหยามหรือละเมิดกันได้ คำสอนในอิสลามล้วนมีลักษณะที่มีเจตนารมณ์ในการปกป้องสิทธิส่วนบุคคล พระองค์

¹ การเห็นพ้องต้องกันในการออกหุ้มนของอุละมาอ์ร่วมสมัย หลังจากหมดความสามารถที่จะหาความรู้หรือคาดเดาวิจารณ์ญาณ (Al-Syatibi, 1997: 5/51)

ทรงสั่งสอนมารยาทในการอยู่ร่วมกัน ไม่อธรรมซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แม้มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน วัฒนธรรม ดังปรากฏในหะดีษบทหนึ่งรายงานจากอบูฮูร็อยเราะฮ์ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวว่า

«لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ التَّقْوَى هَاهُنَا» وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ «يَحْسَبُ امْرِئٌ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمٍ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ، دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعِزُّهُ»

ความว่า: จากอบูฮูร็อยเราะฮ์ ﷺ เล่าว่า: ท่านเราะสูล ﷺ กล่าวว่า: “พวกท่านจงอย่าอิจฉาริษยากัน จงอย่าทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้น² จงอย่าเกลียดชังกัน จงอย่าหมองเมินกัน จงอย่าขายสินค้าตัดราคากัน และพวกท่านจงเป็นบ่าวของอัลลอฮ์ฉันท์พี่น้องกัน มุสลิมเป็นพี่น้องของมุสลิม ไม่อธรรมกัน ไม่ทอดทิ้งกัน ไม่โกหกกัน และไม่ดูถูกเหยียดหยามกัน ความยำเกรง(ตักวา)อยู่ที่นี้ - และท่านก็ชี้ที่หน้าอกของท่าน สามครั้ง - เป็นความชั่วช้าที่เพียงพอแล้วสำหรับรับคนๆหนึ่ง ในการที่เขาถูกเหยียดหยามพี่น้องมุสลิมของเขา มุสลิมทุกคนต่อมุสลิมด้วยกันเป็นสิ่งที่ต้องห้าม ซึ่งเลือดเนื้อของเขา ทรัพย์สินของเขา และเกียรติของเขา” (มุสลิม, อัศเศาะฮียะฮ์, เลขที่ 2564)

(7) มุมมองของอิสลามต่อชนต่างศาสนิก

อัลลอฮ์ ﷻ ทรงกล่าวในอัลกุรอานว่า

﴿وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ (87)

ความว่า “และจงเชิญชวนไปสู่พระเจ้าของเจ้าและอย่าอยู่ในหมู่ผู้ตั้งภาคี” (สุเราะฮ์อัลเกาะศ็อศ, 28: 87)

² หมายถึง ทำให้แก่งแย่งสินค้าแล้วถือโอกาสขึ้นราคาสินค้าโดยไม่เป็นธรรมท่านอบูนาบะฮ์กล่าวว่าและอาจหมายถึงการคดโกงในทุกๆ รูปแบบ (อิบน์รอญับ, ญามิออัลอุลุม, วัลหิกัม 2/263)

ภารกิจของมุสลิมต่อชนต่างศาสนิกคือการตะวะฮฺเรียกร้องเชิญชวนสู่พระเจ้าที่เที่ยงแท้ ไม่เป็นผู้ตั้งภาคีแก่พระองค์ตั้งนั้น การตะวะฮฺจึงเป็นหน้าที่หนึ่งของมุสลิมที่ต้องเชิญชวนชนต่างศาสนิกสู่ศาสนาอิสลามด้วยวิธีการและสื่อที่เหมาะสมและทันสมัย แม้การตะวะฮฺเป็นหน้าที่หนึ่งของมุสลิม แต่การตอบรับของผู้คนนั้นไม่ได้เป็นตัวชี้วัดของความสำเร็จ ส่วนการตอบรับนั้นเป็นสิทธิและอำนาจของอัลลอฮ์ซึ่งอิสลามได้ใช้ให้มุสลิมเพียงทำหน้าที่สื่ออิสลามสู่มวลมนุษย์ด้วยความเอ็นดูเมตตา ไม่ดูถูกเหยียดหยาม หรือต่อต้านศาสนาอื่นๆ และพยายามอยู่ร่วมกันอย่างสันติ เข้าใจและยอมรับความแตกต่าง สำนวนฉันท์ ประองตองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันอัลกุรอานได้กล่าวว่า

﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ
إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَا مَلَأَنَّ
جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ (118)

ความว่า “และหากพระเจ้าของเจ้าทรงประสงค์แน่นอน พระองค์จะทรงทำให้ปวงมนุษย์เป็นประชาชาติเดียวกัน แต่พวกเขาก็ยังคงแตกแยกกัน เว้นแต่ผู้ที่พระเจ้าของเจ้ามีเมตตา และเช่นนั้นแหละพระองค์ทรงบังเกิดพวกเขาและลิขิตของพระเจ้าของเจ้า ทรงกำหนดไว้สมบูรณ์แล้ว แน่นอนข้าจะให้รกรนั้นเต็มไปด้วยพวกญินและมนุษย์ทั้งหมด” (สุเราะฮ์ฮุุด, 11: 118-119)

สรุป

พหุวัฒนธรรมเป็นความหลากหลายที่มีอยู่ในสังคมหนึ่งๆอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะอัลลอฮ์ทรงสร้างสรรค์มาเพื่อทำความรู้จักกันและกัน อยู่ร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และไม่ดูถูกเหยียดหยามกันและกัน ขณะเดียวกัน อิสลาม หมายถึง สันติ เป็นศาสนาที่มีคำสอนแห่งสันติ แม้คำสอนบางส่วนจะมีความเห็นที่แตกต่างกัน แต่อิสลามมีทางออกด้วยการอนุญาตให้มีการพิทวา อิจติฮาดเพื่อให้เกียรติสิทธิบุคคลภายใต้บทบัญญัติอิสลาม คำสอนอิสลามจึงมีลักษณะที่เหมาะสมกับการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายที่นำไปสู่ความสันติ ห่างไกลจากความแตกแยกที่จะนำมาซึ่งความเลวร้ายตามมา

อภิปรายผล

สังคมพหุวัฒนธรรมเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ภาษา และศาสนา แม้ความหลากหลายที่เกิดขึ้นนั้น แต่ความเสมอภาคและเท่าเทียมกันย่อมมีโดยไม่มีใครรู้สึกว่าตนยิ่งใหญ่ที่สุดหรือ

แข็งแกร่งกว่าผู้อื่นและต่างต้องดำรงในสิทธิและหน้าที่ที่เหมือนกันทั้งในด้านสังคม และการเมือง ความแตกต่างเหล่านี้ต่างมีข้อดีของแต่ละฝ่ายที่ไม่อาจปฏิเสธได้ เมื่อได้ผสมผสานกันจะเกิดวัฒนธรรมใหม่ที่อาจจะดีกว่าและมีความเจริญยิ่งกว่า และถือเป็นอัตลักษณ์ของสังคมหนึ่งที่เข้มแข็งยิ่ง

สังคมท่านนบี ﷺ เป็นตัวอย่างของสังคมพหุวัฒนธรรมที่ชัดเจน และปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นสังคมที่เจริญยิ่งในประวัติศาสตร์ ท่านเป็นผู้นำที่ดีแก่มุสลิมและผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม รวมถึงบุคคลที่อยู่ต่างถิ่นจากบทความของ Zainol Huda (2016) ได้เขียนบทความเรื่อง Dakwah Islam Multikultural, Metode Dakwah Nabi SAW Kepada Umat Agama Lain (การดะวะฮ์อิสลามในสังคมพหุวัฒนธรรม : วิธีการดะวะฮ์ของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ต่อชนต่างศาสนา) ผู้เขียนได้วิเคราะห์ถึงแนวทางการดะวะฮ์ในสังคมพหุวัฒนธรรมของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ ซึ่งท่านได้ดะวะฮ์ต่อชนชาวต่างศาสนาได้แก่พวกกุเรชียและคริสเตียน และได้สรุปว่าท่าน ﷺ ได้ใช้กิจกรรมารยาดีในการดะวะฮ์มากที่สุด

อย่างไรก็ตาม พหุวัฒนธรรมเป็นความท้าทายหลักที่ศาสนาต่างๆ ในโลกปัจจุบันต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะศาสนาอิสลามที่มีอัลกุรอานรวมถึงคำสอนต่างๆ ที่มุ่งเป้าไปยังมวลมนุษยทุกคน ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดหรือวัฒนธรรมใดก็ตาม สอดคล้องกับงานเขียนของ Mujiburrahman ได้เขียนบทความเรื่อง ISLAM MULTIKULTURAL Hikmah, Tujuan, dan Keanekaragaman dalam Islam (อิสลามกับสังคมพหุวัฒนธรรม: วิทยปัญญา เป้าหมาย และความหลากหลายในอิสลาม) ท่านได้กล่าวว่า พหุวัฒนธรรมในทัศนะอิสลามถือเป็นหัวข้อหรือวาทกรรมยังคงน่าสนใจด้วยเหตุผลสามประการ คือ (1) พื้นฐานศาสนาอิสลามแล้วเป็นศาสนาที่ต้องการสร้างสังคมที่รักสันติ ความสามัคคี และความอดทน (2) เป้าหมายของสังคมคือความสงบสุข ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมของบุคคลในสังคมต่อการสร้างบรรยากาศที่สงบสุขแม้จะมีความหลากหลายก็ตาม (3) บรรทัดฐานสถาบันศาสนา ต่างมุ่งสู่การนำพาศาสนิกชนสู่สันติภาพ เป็นคนดี มีศีลธรรม ประองตองและอยู่ร่วมซึ่งกันและกันได้ แม้เป็นสังคมพหุวัฒนธรรมก็ตาม (Mujiburrahman, 2013: 65-66)

อาจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี นักวิชาการอิสลาม ได้นำเสนอแนวคิดความแตกต่างและความหลากหลายจากการพินิจตรองถึงแสงรุ่งอันสวยงามจากธรรมชาติ ซึ่งเป็นสิ่งสรรค์สร้างจากพระผู้เป็นเจ้า สีต่างๆ ที่หลอมรวมกันกลายเป็นสีรุ้งนั้น นับเป็นตัวแทนของการที่คนต่างเชื้อชาติต่างเผ่าพันธุ์หลอมรวมกันกลายเป็นชุมชนแห่งใหม่ เป็นตัวแทนของความหวัง ความสดใส ความมีชีวิตชีวา และความมีเสรี ความงดงามของแสงรุ่งไม่ได้เกิดจากแค่การที่สีต่างๆ มารวมกัน แต่เกิดจากการที่สีต่างๆ ที่เข้ามาผสมผสานกันอย่างนุ่มนวลและกลมกลืนกลายเป็นสีรุ้งใหม่ที่สวยสดงดงาม ในขณะที่ความมีเอกลักษณ์ โดดเด่น และสดใสของแต่ละสีก็ยังคงอยู่ ขณะเดียวกันสีรุ้งที่สมบูรณ์ทั้งหมดนั้นก็สรรค์สร้างความเจิดจรัสให้สีแต่ละสีอีกด้วย นับว่าเป็นภาพที่ให้บทเรียนอันมีคุณค่าเพื่อเป็นกรอบคิดในการทำความเข้าใจและเคารพในความแตกต่างของวัฒนธรรมที่เราอยู่ร่วมกันในโลกใบนี้อย่างชัดเจนที่ไม่อาจแยกตัวเองจากผู้อื่นได้อย่างสมบูรณ์เด็ดขาด (สุชาติ เศรษฐมาลินี, 2560: 25-26)

ข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลต่างๆที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยขอเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

- 1) ศึกษาเรื่องพหุวัฒนธรรมในอิสลามที่อยู่มิติใดมิติหนึ่งอย่างลึกซึ้งและลงลึกในรายละเอียดย่อยๆต่างๆเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่
- 2) ศึกษาการอยู่ร่วมกันของชุมชนพหุวัฒนธรรมหนึ่งๆ เพื่อเป็นตัวอย่างและออกแบบแนวทางการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติสุข
- 3) ศึกษาเรื่องวิถีอิสลามในสังคมพหุวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย. (1419). *พระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมความหมายภาษาไทย*. ชาอูดี
อารเบีย: ศูนย์กษัตริย์อะฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน.
- สุชาติ เศรษฐมาลินี. (2560). *นัยนามแห่งอิสลาม*. “บทสำรวจคำสอนอิสลามว่าด้วยสันติภาพ ความรุนแรง
ครอบครั้ว และสตรี.” ปัตตานี: สมิลันเพรส.
- อิสมาอีล ลุดฟี จะปะกียา. (2554). *อิสลามศาสนาแห่งสันติภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 7. นนทบุรี: เพิร์สออปชั่น 1993
จำกัด.
- อิสมาอีล ลุดฟี จะปะกียา. (2561). *ความรู้แห่งวิวรณ์*. องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี.
- Abdul-aziz bin Muhammad bin A’li Al Abdullatif. (1412). *Da’awi al-munawi’in li da’wah al-
syaikh Muhammad bin Abdulwahab*. Al-riyadh: Dar al-waton.
- Al-Syatibi, Ibrahim bin Musa bin Muhammad. (1997). *Al Muwafaqat*. Dar IbnuAffan.
- Al-tabari, Muhammad bin Jarir bin Yazid. (2000). *Jami’ Al-bayan Fi Ta’wil Al-quran*
.Mu’assasah Al-Risalah
- Al-tunisi, Muhammad Tahir bin Muhammad bin A’syur. (2004). *Maqasid Al-syari’ah Al-
islamiah*. Qatar: Wizarah al-awqaf.
- Ibnu Rajab, ZainuddinAbdur-rahmanbin Ahmad bin Rajab. (2001). *Jami’ Al-‘ulumWa Al-
hikam Fi SyarhKhamsinHadithan Min Jawami’ Al-kalim*.Bairut: Mu’assasah Al-Risalah.
- Muslim Abu Al-hasan Muslim bin Al-Hujjaj Abu Al-Hasan Al-Qusyairi Al-Naisaburi. (1996),
Sahih Muslim. Al-Riyadh: Dar ‘Alam al-Kutub.
- Mujiburrahman. (2013). *ISLAM MULTIKULTURAL: Hikmah, Tujuan,
danKeanekaragamandalam Islam*, Program Pascasarjana IAIN Surakarta, Jawa
Tengah, Indonesia
- Zainol Huda. (2016). *Dakwah Islam Multikultural, MetodeDakwahNabi SAW KepadaUmat
Agama Lain*.